

Тема 3. Політична влада

Доцент кафедри філософських та
соціальних наук КНТЕУ, кандидат
філософських наук, доцент

ГУДКОВ

Сергій Олександрович

План лекції

1. Природа і сутність політичної влади.
2. Сучасні теоретичні трактування політичної влади.

Література

1. Політологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. Кулагіна Ю.І. та проф. Полуріза В. І. – К.: „Альтерпрес”, 2002. – 612 с.
2. Політологія. Посібник для студентів вузів. За ред. Бабкіна В.Д., Бабкіної О.В., Горбатенко В.П. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2006. – 568 с.
3. Політологія. Хрестоматія. Автори – упорядники: проф. Кремень В.Г., проф. Кулагін Ю.І., доц. Латигіна Н.А., проф. Полуріз В.І. та ін. – К.: „Альтерпрес”, 2004. – 827 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник. За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – К., Генеза, 2004. – 398 с.
5. Політологія. Навчально-методичний комплекс. Автори: Кирилюк Ф.М., Конверський А.Е., Цвих В.Ф., Обушний М.І., Хилько М.І. та ін. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 697 с.
6. Кулагін Ю.І., Полурез В.І., Політологія. Практикум. – К.: КНТЕУ, 2010. – 232 с.

1. Природа і сутність політичної влади.

- Вся історія людства є боротьбою за оволодіння **владою**, її утримання і здійснення, Влада є основним компонентом **самоорганізації** політичного життя суспільства.
- **Владогенез** як суспільно-історичне явище зароджувався саме як концентрований прояв спільних інтересів, як втілення **єдиної соціальної волі**. Владні відносини виникають там, де формуються **стійкі соціальні об'єднання людей**.
- Різні підходи до трактування природи і сутності влади породжують і різні визначення самого поняття «влада». На кожному історичному етапі влада як реальне явище збагачується **новим змістом**.
-

Основні форми політогенезу

- **Військова форма** - інституціоналізація публічної влади відбувається завдяки піднесенню і виокремленню інституту «військового вождя», а також його озброєної дружини й адміністративного апарату (родичі і наближені)
- **Аристократична форма** - носіями публічної влади стають представники родоплемінної аристократії (старійшини, мисливці, жерці тощо), які концентрують у своїх руках військове, релігійне й адміністративно-господарське керівництво.
- **Плутократична форма** - пов'язана з накопиченням окремими общинниками матеріальних багатств (ресурсів), формуванням навколо лідерів їх прибічників, трансформація авторитету і престижу сильного вождя в силу *адміністративної влади*.
- Усі ці форми приводять до формування відособленого і відчуженого від общини *адміністративного апарату* управління, тобто до появи первинного **механізму публічної влади**.

Погляди на владу у Стародавньому Китаї

- Конфуцій (551 – 479 рр. до н.е.) і Мо-Цзи (479 – 400 рр. до н.е.) звертали увагу на необхідність існування влади як механізму спілкування та регулятора відносин панування і підкорення між людьми.
- Конфуцій дає владі *божественне* трактування й уподібнює владу імператора над підданими батьківській владі глави родини над молодшими членами.
- Мо-Цзи висловлює думку про *«природне походження»* влади - володарем люди обирали наймудрішу людину Піднебесної для того, щоб створити систему управління і подолати соціальний хаос.

Погляди на владу у Стародавній Греції

- У «Політиці» **Арістотель** (384 – 322 до н.е.) зазначає, що владний механізм необхідний для організації і регулювання спілкування між людьми, оскільки **«верховна влада повсюдно пов'язана з порядком державного управління»**.
- Більшість ідей і концепцій, які розглядають природу політичної влади в ранній історії політичної думки, першою чергою пов'язують її виникнення й існування з **необхідністю порядку і згоди між людьми, управління і доцільного регулювання людських відносин**.

Погляди на владу в Новий час

- Гоббс (1588 – 1679) писав про необхідність організації загальної волі шляхом згоди кожної людини з іншою для подолання природного стану **«війни всіх проти всіх»**.
- Він наголошував, що гармонія «може бути побудована тільки одним шляхом, а саме шляхом зосередження всієї влади і сили в одній людині або в зібранні людей, яке більшістю голосів могло звести всі волі громадян в єдину волю».
- Ш. Монтеск'є відзначав небезпеку зловживання владою, відчуження її від громадян, коли ті, хто володіє владою, використовують її для своєї особистої користі замість **спільного блага**.

Сучасні погляди на владу

- Класичне визначення категорії «влада» дає **М. Вебер**, який розуміє її як «**будь-яку можливість впроваджувати усередині даних суспільних відносин особисту волю**, навіть всупереч опору, поза залежністю від того, на чому така можливість **засновується**». Він розглядає владу як «можливість для людини або для кількох людей реалізувати владну волю, навіть незважаючи на опір інших людей, які беруть участь у дії».
- **Т. Парсонс** розуміє владу як системно-функціональну взаємодію, що забезпечує **здатність одних суб'єктів реалізувати функцію управління у відносинах з іншими**. Влада – це «можливість виконання функцій заради й від імені суспільства», це «здатність змобілізувати ресурси суспільства».

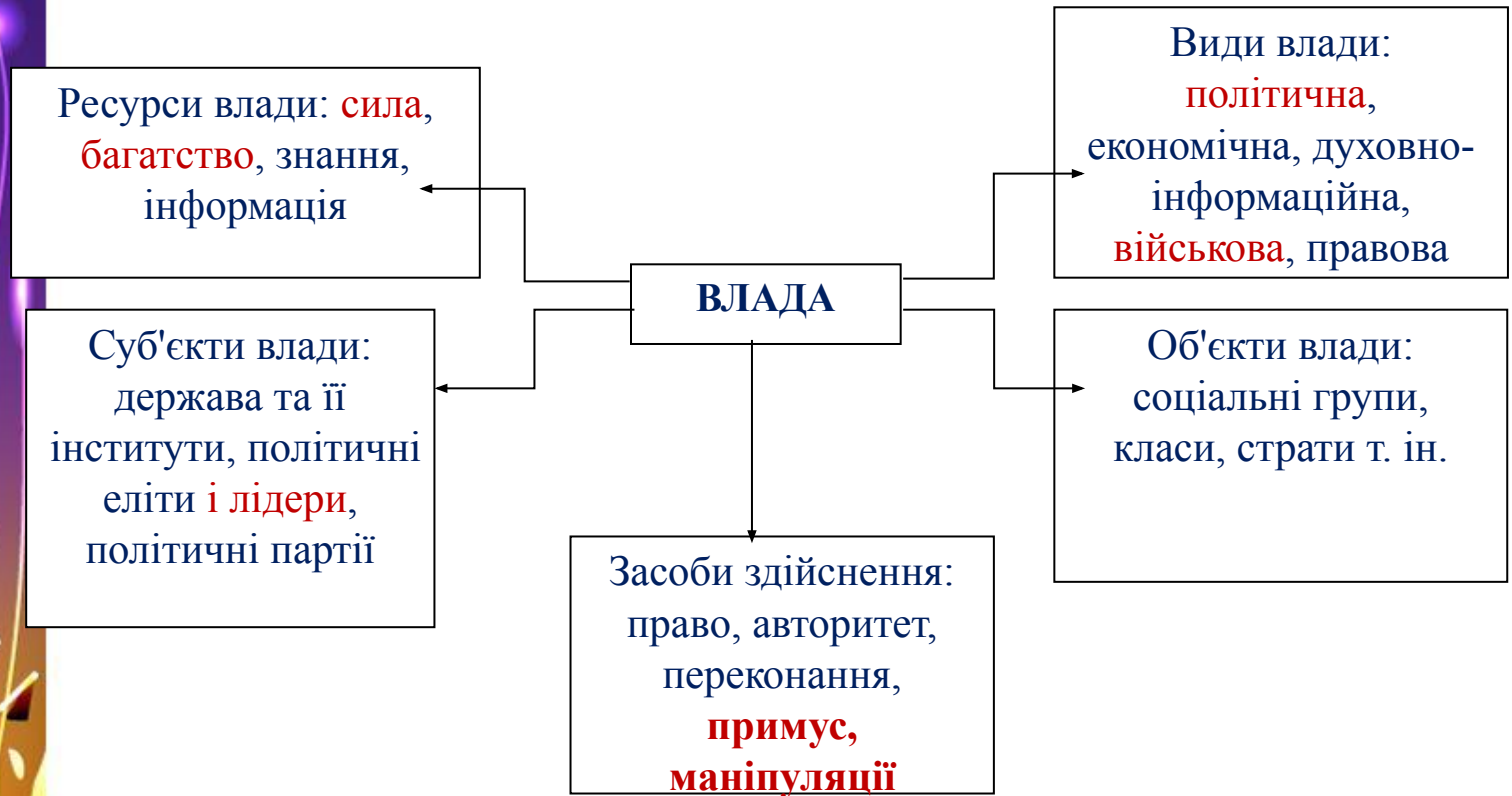
2. Сучасні теоретичні трактування політичної влади.

- Всі сучасні концепції влади акцентують увагу на тому, що **влада виступає як надзвичайно складний механізм тотального соціального спілкування.**
- **Партії і групи тиску** активно впливають «знизу» на органи державної влади, **щоб встановити над ними контроль.** З свого боку і **керівники держави використовують владні повноваження** для того, **щоб регулювати хід партійної боротьби** і контролювати процес тиску різних соціальних груп.
- Такі досить складні взаємовідносини утворились у ході тривалого соціально-історичного спілкування, що породило **регулятивні механізми публічної влади.**

Сутність політичної влади

- У найзагальнішому розумінні **влада** визначається як **форма соціальних відносин, що здатна впливати на характер та напрям діяльності і поведінку людей, соціальних груп, класів** за допомогою економічних, ідеологічних, організаційно-правових механізмів, а також за допомогою авторитету, традиції, примусу.
- **Влада** – це один із найважливіших видів соціальної взаємодії між суб'єктами влади, внаслідок чого один з них, реалізовує свою волю та інтереси.

Структура влади

Суб'єкт влади

- **Суб'єкт влади** втілює в собі активне, регулююче начало влади. Ним може бути держава, партія, колектив, інші спільноти людей, організації, окрема людина.
- Суб'єкт стає носієм влади за наявністю **низки якостей**:
- **бажання** володарювати, волі до влади (відомо, що багато людей не відчують психологічного задоволення або комфорту від володіння владою);
- **компетентності, організованості, відповідальності, певних моральних якостей**;
- **уміння** створити (організувати) засоби для володарювання;
- **авторитету і довіри** людей.

Об'єкт влади

- **Об'єкт влади** – це виконавець наказів суб'єкта влади. Влада неможлива без підкорення об'єкта.
- Готовність до підкорення залежить від низки **факторів**:
- збігу повеління суб'єкта влади з позицією об'єкта володарювання, *відповідності його потреб характеру пред'явлених до нього вимог*;
- *особистих якостей об'єкта володарювання*;
- засобів впливу;
- психологічного сприйняття керівника виконавцями;
- наявності або відсутності у нього авторитету тощо.

Ресурси влади

- **Економічні ресурси** – це матеріальні цінності, необхідні для суспільного виробництва і споживання: засоби виробництва, земля, корисні копалини, харчові продукти, а також гроші як їх еквівалент.
- **Соціальні ресурси** – це здатність змінювати (підвищувати, знижувати) соціальний статус, ранг або місце в соціальній стратифікації. (Посада, освіта, медичне обслуговування, соціальне забезпечення, багатство тощо).
- **Духовно-інформаційні ресурси** – це знання та інформація, а також засоби їх отримання і поширення: інститути науки й освіти, ЗМІ тощо.
- **Силові ресурси** – це апарат фізичного примусу, який має у своєму розпорядженні зброю і спеціально навчених людей (армія, поліція, служби безпеки, прокуратура, суд тощо).

Види влади

- **Політична** - виступає як верховна, оскільки з її допомогою приймаються рішення, обов'язкові для всіх сфер суспільного життя.
- **Економічна** - здійснює контроль за економічними ресурсами, різного роду матеріальними цінностями.
- **Соціальна** – розподіл становища в соціальній структурі – статусів, посад, пільг та привілеїв.
- **Духовно-інформаційна** - знання й інформація стали найважливішим ресурсом влади.

Ознаки політичної влади

- **Легальність** у використанні сили та інших засобів в межах країни;
- **Обов'язковість** рішень влади для всього суспільства;
- **Публічність** - можливість звернення до всіх громадян від імені всього суспільства на основі права;
- **Моноцентричність** - наявність єдиного центру прийняття рішень (на відміну, наприклад, від влади економічної);
- **Різноманітність** ресурсів впливу.

Легітимність влади

- Термін «легітимність» походить від латинського *legitimus* – законний.
- **Легітимність** - позитивна оцінка, прийняття населенням влади, визнання її права управляти і згода народу підкорятися їй.
- Залежно від джерел легітимації М. Вебер виділив три *типи влади*:
- **Традиційна** - рішення і дії осіб, які здійснюють цю владу, вважаються правочинними, якщо вони відповідають традиціям, що склались у суспільстві.
- **Харизматична** легітимність базується на вірі в надзвичайні якості, харизму (від грецької *charisma* – благодать, божий дар) керівника.
- **Легальна** - підкоряються не особі керівника, а законам, у рамках яких обираються і діють представники влади.

Влада в Україні

- В Конституції України зазначається: «**носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ.** Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Ніхто не може узурпувати державну владу» (ст. 5.).
- «Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову» (ст. 6.). «В Україні визначається і гарантується місцеве самоврядування».
- Однак насправді реальним носієм влади нерідко виступає бюрократія, чиновники і функціонери апарату управління системи виконавчої влади, а також різні угруповання правлячої еліти. Між ними розподіляються «сфери» владних повноважень і «зони» контролю над ресурсами.

Висновки

- Отже влада, владні відносини виникають там, де формуються **стійкі соціальні об'єднання людей**. Вони виникають разом з утворенням самого людського суспільства як складні саморегульовані та самовідтворювальні системи, які передбачають постійну узгоджувальність діяльності своїх основних груп у межах єдиної спільноти.
- Саме потреба в подібній **самоорганізації** а в появі елементів механізму соціального управління і є об'єктивною передумовою виникнення системи владних відносин, спрямованих на вирішення суперечностей між інтересами індивідів або соціальних груп і реально існуючими можливостями їх задоволення у конкретно-історичних умовах.
- Центральною категорією політичної науки є **політична влада**, яка представлена державою і має захищати та задовольняти загальні, групові і приватні інтереси людей.

Завдання для самостійної роботи

- Підготуватися до семінару за темою:
- **“Політична влада як інструмент політики”.**

-

- **План семінару:**

1. **Влада як суспільне явище. Суб'єкти і об'єкти політичної влади.**
2. **Ресурси і види влади.**
3. **Сутність, специфічні ознаки та особливості політичної влади.**
4. **Легітимність політичної влади та її типології.**

-

Завдання для самостійної роботи

- Знайти у політологічних словниках, енциклопедіях значення таких понять: кратологія, влада, політична влада, легальність влади, легітимність влади, типи політичної легітимності влади (традиційний, харизматичний, легальний), ресурси влади, види влади, меритократія.
- Проаналізувати співвідношення понять «політична влада», «державна влада», «неполітична влада».
- Підготуватися до дискусії на тему «Співвідношення влад в сучасному суспільстві».
- Опрацювати статті сучасних кратологів та підготувати дайджест за темою семінару.

**Дякую за увагу! Бажаю якісно
підготуватися до семінару**

